

Slovenski Pravniki.

Leto XXII.

V Ljubljani, 15. aprila 1906.

Štev. 1. do 4.

Nekatere posebnosti pri kazenskih činih proti varnosti časti.

Spisal dr. Fr. Mohorič.

V malokateri pravni stroki je najti v znanstvu in praksi toliko raznoličnosti in toliko nerešenih vprašanj, kakor ravno pri deliktih proti varnosti časti, in ta tvarina še dolgo ne bo končno obdelana, — prej se bo kazenski zakon sam umaknil novemu zakonu. Najsitnejše pa je praktiku, da ga razni komentarji in spisi puste popolnoma na cedilu prav tam, kjer bi bilo najbolj treba. Takšna podrobna vprašanja se na vseučilišču sploh ne pretresajo in ta bi bila za vsakdanjo rabo najbolj potrebna.

I.

Tu sem spada na priliko vprašanje, kaj je pravzaprav določeno dejanje po zmislu §-a 488 kaz. zak. v nasprotju s §-om 491 kaz. zak., kjer je govor o žalitvah, ki se vrše . . . . . »ne pripovedovaje določenih dejstev«.

Nekatere žalitve so seveda take, da je »določeno dejstvo« dognano na prvi pogled, druga vrsta očitaj pa je taka, da vsebuje samo na videz določeno dejstvo, ki pa je v resnici nedoločeno.

V posebnem slučaju se je očitalo dekletu: »vsi študentje so je na primici pred dvema letoma zadosti imeli«. Enake vrste je tudi očitaje: »cela kosarna jo je imela« itd.

Po natančnem preiskovanju se pokaže, da pri tej vrsti očitaj in dejstev tvori vsebino očitaneja dejstva dvoje ali več ljudi. Pri tem je predvsem tudi poudarjati, da čas in kraj, kdaj in kje se je očitano dejstvo godilo, nista merodajna za pojmovanje določenega dejstva; ona nista konstitutivna znaka pojma, ampak samo postranski določili, in je za stvar vseeno, kdaj in kje se je dogodilo kako dejstvo.

V prvem slučaju je torej prislovno določilo: »pred dvema letoma na primiciji« za označbo določenega ali nedoločenega dejstva brez pomena. Tu je mogoče razlikovati, ali gre tu za eden poedini ali več posameznih slučajev, ali pa za nedoločeno število posamezno neločljivih slučajev. Nedoločena števila slučajev ni moči več smatrati določenim dejstvom, marveč ono tvarja nedoločeno dejstvo; kajti tukaj se posamezni slučaj ne da več določiti, ampak se poizgubi v množini. Nedoločeno število očitanj se nanaša samo navidezno na kako določeno dejstvo, v resnici pa znači le nedoločeno množino, skupnost enakih slučajev. V logiki in slovnici se označujejo taki slučajji s skupnim imenom in značijo stvarno že »habitus«, trajno lastnost žaljene osebe glede na dotično očitaje.

V našem slučaju je tako skupno imenovanje najti v besedi: »študentje«, oziroma »vsi študentje«, ali »cela kosarna«, in se tukaj žaljencu ne očitajo več posamezni slučajji, ampak sploh stalna lastnost — isto, kar imenuje § 491 kaz. zak. obdolžitev zaničljivih lastnosti in misli. Žalitev, oziroma obdolžitev je tukaj splošna, povprečna, pavšalna. Ne poudarja se poedini slučaj, ampak dotična lastnost žaljenca.

Da je s pričujočim razlikovanjem moči v resnici pravilno razlikovati določeno dejstvo od nedoločenega dejstva, je razvidno tudi iz naslednjega razloga.

Če se komu očita določeno dejanje po §-u 488 kaz. zak., mora očitalec za svojo nekaznivost dognati tudi popoln dokaz resnice (pri javnem storilstvu) v popolnem obsegu določenega očitaja. Vsebina določenega očitaja in vsebina dokaza morata biti enaki ali po logičnem izraževanju: dva enaka pokritna kroga.

Dokaz po §-u 491 kaz. zak. pa je povsem drug. Tukaj zaradi nedoločene množine posameznih očitanih slučajev seveda vseh slučajev ni moči dokazati, ker pravo število ni niti imenovano, niti znano; zato se mora zakon zadovoljevati s tem, da se vsaj eden — zadostni — del očitane vsebine dokaže. V logičnem slučaju je torej pojem = krog očitaja večji, nego vsebina = krog dokaza.

V konkretnem slučaju je II. inštanca proti I. sodniku označila očitaje: »Naš A. se s k . . . . okoli vozi«, katero je

obdolženec nanašal na edini slučaj, smatralo pravilno za očitanje v zmislu §-a 491 kaz. zak. Nasprotno pa je II. inštanca razsodila drugače nego I. sodnik očitaje: »Vsi študentje so je imeli na primiciji zadosti« — za prestopok po §-u 488 kaz. zak., a to po gorenjih izvedbah ni pravilno.

Enake vrste so očitaja: »ima celo kosarno«, »A se vsako noč potepa«; »B vzame, ka r mu pride do rok« itd., ker se v teh oblikah dotičniku ali dotičnici očitajo ne posamezni tožljivi slučaji, ampak trajne lastnosti.

II.

Kdaj je dognan dokaz resnice?

Pod vplivom starega sodnega reda in veljave formalnega dokaza se je vzlic določilo kaz. pr. reda o prosti razsoji dokaza v znanstvu in praksi uveljavilo načelo, da eden dokazani slučaj zadostuje za dokaz verjetnosti, a za dokaz resnice je potreba najmanj dokaza o dveh slučajih očitane obdolžitve; to nahajamo na primer pri Frühwaldu.

Glede vprašanja, ali in kdaj je smatrati dokaz resnice (popolni dokaz) dognanim, je razlikovati trojno vrsto obdolžitve.

1.) Obdolžitve po §-u 487 kaz. zak., torej vse obdolžitve, ki se nanašajo na kak, po kazenskem zakonu ustanovljeni delikt. Tukaj je vsebina obdolžitve popolnoma enotne in istotne snovi; različen je samo obseg, odnosno večja ali manjša mera snovi. Tatvina je tatvina, ali je potem že majhna ali velika. Zato je pri obdolžitvi prestopka tatvine smatrati dokaz resnice dognanim, ako se je obtožitelju sploh dokazala kaka očitana tatvina.

V posebnem slučaju je bil zasebni obtožitelj obdolžen, da je obdolžencu ukradel »voz« šibja. Obdolženec je vobče dokazal, da mu je bilo ukradeno šibje celega podrtega drevesa, ki je bilo zloženo v šumi na enem kupu; glede zasebnega obtožitelja je dokazal, da so njegovi otroci z obtožiteljevo vednostjo spravili dve veji na svoj dom, in da je zasebni obtožitelj eno vejo skuril. Prvi in drugi sodnik sta — pravilno — smatrala dokaz resnice dognanim, izrecno omenivši, da za popolni dokaz obdolžencu ni bilo treba dokazati, da je zasebni obtožitelj ukradel ves voz šibja, kajti večji ali manjši obseg tatvine ni merodajen.

V tem slučaju bo sploh smatrati dokaz resnice dognanim, če se zasebnemu obtožitelju tatvina sama niti ni mogla dokazati, ampak samo poskus tatvine; kajti že s tem je dokazana tatvina po svojem pojmu.

Pri taki obdolžitvi namen žalitve tudi po svoji naravi ne tiči v tem, da se očita tatvina, ponevera ali sploh kak drugi kazenski čin v večji ali manjši meri, marveč tiči želo očitjanja vedno le v pojmu dotičnega delikta. V posebnem slučaju je bil zasebni obtožitelj obdolžen, da je kakor viničar svojemu gospodarju kradel slamo. Dokazalo se je, da je bila slama sicer res ukradena, storilstvo samo pa se zasebnemu obtožitelju ni moglo dokazati, pač pa poskušeno zapeljanje k tatvini, da je namreč zasebni obtožitelj nekoga nagovarjal, naj bi skupno šla krast dotično slamo. Sodišče je — pravilno — smatralo dokaz resnice dognanim.

2. Drugače je pri obdolžitvah, ki se nanašajo na nekazniva dejstva, in sicer določena dejanja.

Vsa taka dejstva bode podrejata §-u 488 kaz. zak. in v tem oziru se je izvajalo že pod I., da mora biti dokaz resnice popoln, oziroma vseobsežen, tako da se enači s pojmom očitjanja.

3. Pri obdolžitvi zaničljivih lastnosti in misli po §-u 491 kaz. zak. (kjer se posamezni določeni slučajji ne navajajo) bi bilo dognanje popolnega dokaza že iz stvarnih in logičnih razlogov nemožno, kajti pojmovno se ne da reči in določiti, koliko posameznih slučajjev je potrebno ali zadostno, da se ne očitajo več posamezni slučajji, ampak samo posledica mnogih slučajjev, — nagnenje, navada v storilstvu kakega nečastnega ali nenravnega dejanja, zaničljiva lastnost ali zaničljivo mišljenje zasebnega obtožitelja.

Zakon se torej tukaj mora zadovoljevati z manjšim, nego vseobsežnim dokazom, namreč z dokazom (nekaterih) »nečastnih« činov zasramovanca.

Ker pa je možno, da se že pri enem slučaju nahaja več nečastnih posameznih činov, je tudi možno, da se smatra že z dokazom enega slučajja dokaz resnice dognanim, in možno, da se tudi pri več dognanih slučajjih, ki so brez zadevnega zadostnega pomena, ki so premalenkosti, smatra dokaz resnice nedognanim.

Kdaj je torej smatrati dokaz resnice dognanim, se podrobno ne da naprej določiti, marveč je »quaestio facti«.

V posebnem slučaju (da se *A* s k..... okoli vozi) se je dokazalo, da se je *A* nekega dne v odprtem vozu z ženskama vozil in eno objemal krog pasu ter ji skušal seči pod krila in pozneje rekel kočijažu: »To nocoj lahko dobiš«. Dokaz se je smatral — pravilno — dognanim, ker se je dokazalo — če tudi samo v enem slučaju vožnje — več in zadosti nenravnih dejanj zasebnemu obtožitelju.

III.

Kako je z dokazom pri zasebnih zadevah?

Po §-u 489 kaz. zak. je dokaz o zasebnih in rodbinskih zadevah izključen za slučaj javnega storilstva. Vpraša se pa: kaj je zasebna zadeva? — ali boljše: do kdaj ostane kako dejstvo zasebna zadeva?

V posebnem slučaju se je očitalo zasebnemu obtožitelju, da je dobil pri neki ženski krvave gate. Obdolženka se je sklicevala na to, da je zasebni obtožitelj sam dejstvo razglasil, oziroma naznanil dvema pričama, ki sta to tudi potrdili. Prvi sodnik je vzlic temu, da gre tukaj za zasebno zadevo, kajti dogodek o krvavih gatah se je godil nedvomno med štirimi očmi in na skritem kraju, dokaz resnice dopustil in ga smatral dokazan, umovaje tako: Zasebna zadeva ostane samo tako dolgo zasebna, dokler je eden zasebnikov ne spravi po svoji krivdi med svet. Če torej zasebnik — udeleženec — sam spravi zasebno zadevo med svet, neha biti zasebna, ali prav, je postala n o v o dejstvo, ki pride v poštev samo v tej obliki in v tej vsebini, kakor jo je zasebnik — udeleženec — med svet raznesel. To novo dejstvo pa je zopet podvrženo dokazu resnice, vendar se ta dokaz mora omejevati samo na onega zasebnika — udeleženca — ki je zasebno zadevo izdal, in ni nikakor dopustno tudi proti drugemu ali drugim zasebnikom udeležencem, ki nimajo nobene krivde pri tem, da se je zadeva raznesla.

Proti temu nazoru bi se dalo ugovarjati samo to, da zakon morebiti absolutno ščiti zasebne in rodbinske zadeve, naj si bodo že neresnične ali pa tudi popolnoma resnične, morda celo notorne. Toda proti absolutni zaščiti zasebnih in rodbinskih zadev tudi v slučajih, ki so jih udeleženci sami raznesli, govori npravna smer zakona, govori »ratio legis«. Kajti pri taki

brezbrižni zaščiti zasebnih zadev bi bilo možno, da jih zasebnik — udeleženec — raznaša sam med svet z namenom in s popolno svestjo, da se bodo ljudje lotili zadeve, kakor muhe strdi, in jo bodo raznašali, on bi pa potem tožil vse raznašalce in jih spravil v kazen . . . ! In ta posledica bi bila logično neizogibna, nravnostna smer zakona pa vse obsoje vredna in sicer tem bolj, ker bi si zasebnik — raznašalec — zasebna dejstva, ki nimajo ni trohice resnične podlage, celo lahko izmislil.

Iz tega razloga je najbolj razvidno, da je razglašeno zasebno zadevo smatrati novim dejstvom, in da se torej tudi obseg dokaza mora ravnati po vsebini in obsegu »novega dejstva«; in slednjič, da se ta dokaz ne more tikati zasebnika, katerega glede na raznašanje stvari ne zadeva nobena krivda.

V navedenem slučaju je sodnik izrekel, da je dotična prvotno nedvomno zasebna zadeva za obtožitelja, ki jo je sam spravil med svet, naznanivši jo dvema pričama, nehala biti zasebna; smatral je dokaz resnice dopustnim in dognanim ter obdolženko oprostil. Tukaj se pravni čut upira proti obdolženčevi obsodbi in sicer zaradi nenravnosti, ki tiči v tem, da se drzne tožiti tisti, ki je sam zadevo raznesel, da na tak farizejski način hoče mašiti resnici usta in na račun drugih prati kožo, ki si jo je sam oblatil. Tukaj bi bilo pač »summum ius« — »summa iniuria«.

Druga inštanca je — očitno iz razloga domnevne absolutne zakonove zaščite zasebnih in rodbinskih zadev — iz razloga zasebne zadeve izrekla dokaz resnice nedopustnim in je obdolženko obsodila na 8 dni zopora.

Glede na navedene razloge je pač pravilen nazor, da je v takih slučajih, kjer zasebni udeleženec sam raznese ali raznaša zasebno zadevo — dokaz resnice smatrati proti raznašalcu dopustnim.

Pri pomnija. Za čas aktualnosti tega vprašanja sem zanimal iskal podlage pri Frühwaldu, Herbstu, Schützeju ter v odločbah kasacijskega dvora, in sem se moral zadovoljevati z lastno argumentacijo. Sedaj pa, ko je bila ta razprava že napisana in pripravljena za odpošiljatev, mi je slučajno prišla v roke knjiga »Strafrecht von Dr. August Finger (Compendien des oesterr. Rechtes) II. Band, Berlin, Carl Kaymann, 1895«, in tu čitam z veseljem, da v le-tem vprašanju nisem sam s svojim nazorom,

da namreč Finger gre celo dalje in dopušča dokaz resnice v slučajih zasebnih ali rodbinskih, v katerih zasebne zadeve ni razglasil zasebnik sam, ampak kak drug upravičenec (zakoniti zastopnik itd.). Finger namreč uči na strani 148 doslovno: »Dejstvo neha biti zasebna zadeva, če jo tisti, na katerega se nanaša, ali kdo drugi, ki je v to upravičen, sam javnosti izroči.« Za zgled navaja dejstvo, da mlad mož velik del svojega premoženja zapravi z ženskami, napravi velike dolgove, in potem n. pr. mladoletnikov oče v časnikih izjavi, da sinovih dolgov ne bode plačeval ter vsakega svari, sinu dajati kaj na up. Z očetovo izjavo je ta zadeva nehala biti zasebna. Fingerju je tudi v tem razširjenem obsegu pritrjevati.

Nekaj opazk iz prakse k določbi §-a 251 št. 3 izvršilnega reda.

Dolžnik je zasebnopravno dolžan izpolniti svojo obvezo v korist upniku, sicer upnik lahko izposluje zoper njega zakonitim (tožbenim) potom izvršilni naslov in na podlagi izvršilnega naslova zahteva prisilno izpolnitev obveze — potom izvršbe.

Čeprav je v obče odobravati in tudi dovoljeno, da ima upnik — zahtevajoči upnik — pravico seči na kakršnokoli premoženje zavezančeve, je vendar iz višjih deloma javnih, deloma pa tudi osebnih ozirov na zavezanca izvršba omejena kakor glede zavezančeve osebnosti, tako tudi glede zavezančevih stvari.

Iz javnih ozirov izključuje naš izvršilni red v §-u 250 izvršbo glede določenih stvari; iz javnih ozirov izključuje in omejuje zakon izvršbe glede na posebno osebnost zavezanca (§ 15 izvrš. r.) pri občini; drugi zakoni velevajo omejitve glede javnih uslužbenec, glede državnih monopolov itd.

Iz osebnih ozirov do zavezanca nahajamo v §-u 251 izvrš. reda izključitev nekaterih zavezančevih stvari, ker so neobhodno potrebne za zavezančev obstanek, za njegovo družino ali za njegov poklic (§ 251, št. 1—3, 4—10); razen tega tudi nekaterih stvari, ki so po svoji naravi in svojih svojstvih tako tesno